

turi sekti kilniais pavyzdžiais. Pamažu tad ir jam anie atsiras. Nūdien pradedama jau ir šį reiškinių gana aukštai vertinti. Siekiama, kad didis žmogus visuose savo pasireiškimuose būtų visiškai savimi aukščiausia prasme. Kuomet žmogus stengiasi taip gyventi, vis dažniau jam ypatinga šviesa nušviečia tai vieną, tai kitą gyvenimo klausimą. Ir taip žmogus darosi šviesesnis.

Toks apšviestas žmogus aiškiai skiriasi nuo kitų. Jis daugiau nei kiti gyvena dvasios gilybėse. Ir veikiai pastebima, kad jis yra ir meilingesnis. Jis gali širdingiau mylėti. Nereikėtų to painioti su geidimu. Geidžia tie žmonės, kurie nėra šviesūs ir kurie nekenčia viso to, kas jiems nėra geistina. Gebėjimas mylėti yra žymis aukštai iškilusio žmogaus. Jis gyvena ne savo asmens paviršiuje, bet savo sielos gilybėje. O čia nebėra erdvės ir laiko ribų. Todėl tokiam žmogui yra galima gyventi visų dalykų esmėje. Jis juose gyvena, kaip jis gyvena savo viduje. Ir pažįsta visus tuos dalykus, kaip jis save patį pažįsta. Toks žmogus yra tikrai šviesus. Jis moka ne tik manyti ir suprasti, jis gali gyventi kito žmogaus sieloje, kito daikto esybėje, kadangi jis gali mylėti. Ir ypatinga, kad tas, kurs myli, nieko nenori, nieko negeidžia. Jis viso turi. Mylėti yra pilniausiu būdu žinoti. Ir viso gyvenimo vienybę pasiekti.

Parengta pagal Vydūno straipsnį
žurnale „Jaunimas“, 1913m. rugpjūčio Nr.

Manyti - suprasti - mylėti

Paprastai žmonės tiki šviesą, kuria jie galėtų apsišviesti, esant mokslo žiniose. Tačiau lengva yra numanyti, jog tam, kuris neturi galios manyti ir suprasti, visas mokslas yra be naudos. Iš dviejų nemąstančių žmonių tasai, kuris mokėsi, rodos, yra šviesesnis. Jo darbai bus tvarkiau daromi. Tačiau, giliau žiūrinčiam labai greitai paaiškės, jog tas žmogus dirba ne savo protu ir išmanymu, bet tuo, ką "įkaltasis" mokslas jam liepia daryti. Mokslu jis pasitiki pats visai nespręsdamas, ar jis geras ar blogas, naivus ar išmintingas. Ir ne vienas tokių žmonių dar tvirtina, kad žmogus negali nieko tikro apie kalbamuosius dalykus žinoti. Esą reikia sektis seną paprotį ir daryti, ką autoritetai daryti pataria. Be abejonės kitaip tars tasai, kuris geriau ir giliau už kitus manyti ir suprasti gali, arba kuris tai daryti yra išmokęs.

Ištiktųjų tik tas tegali būti apšviestas, kurio galia manyti ir suprasti yra augusi. Neauga ta galia vien tik tuo, kad žmogus mokslo žinias "įsikala" į atmintį. Jis turi savo manymo ir proto galiomis naudotis. Plačiai žinomas toks naudojimas yra savo vidinio pasaulio suvaldymas. O nėra tai tik mokslo žinios, bet ir jausmai, geismai, polinkiai ir t.t. Toks valdymas arba susivaldymas yra priešingas pasileidimui. Doras gyvenimas iš tikrųjų yra geriausias būdas apsišviesti, arba, kitaip sakant, auginti savo manymo

ir supratimo jėgas¹. Bet to neužtenka. Žmogus turi išmokti ir gyventi visame, ką jis mano ir ką patiria. Tai yra labai svarbu. Bet mūsų laikais mažai težinoma. Senovėje apsišviesti norintieji pirmiausiai rūpinosi tuo. Nūdien įprasta, kad žmogus tik tai teapreiškia, ką jis įsiminęs yra, prie ko jis pripratintas, kas nuo kitų jo elgesy atsispindi. Anksčiau buvo norima, kad pats žmogus savo žodžiais, savo darbais, savo veikimu apsireikštų. Toliau tad buvo pasistengiama, kad patsai žmogus save jaustų esant visame kas patiriama ir taip visa žinotų. Šie du dalykai yra pagrindiniai žmogaus apsišvietimo laipsniai. Visi kiti yra tik tarpinės priemonės ir užbaigos.

Manymas bei supratimas yra vien apsišvietimo priemonės. Bandykime tai išvysti. Tarp visų gyvių žmogus yra manytojas. Manymas yra pagrindinė jo savybė. Regimojo ir neregimojo gyvenimo reiškinius jo sąmonė atspindi. Ir norėdamas ar nenorėdamas, žinodamas ar nežinodamas žmogus tuos atspindžius gretina ir skirsto, suvokia, kuo jie panašūs ir kuo skiriasi. Tampa tie atspindžiai žmogaus sąmonėje tikrais, tarsi sustingusiais dalykais - sąvokomis. Labai tvirtai nustatytos sąvokos yra tos, kurios sudaro žinią. Kasdieniniame gyvenime naudojamos nepatvirtintosios sąvokos. Bet jos yra gyvesnės, nei pirmosios. Yra žinoma, kad visas gyvenimas nuolat keičiasi. Niekas nelieka toks pat nei akimirksnių. "Viskas sravi" Ir sąvokos kinta. Tik jų kaita turi kitokius dėsniumus, negu paprasto gyvenimo kitimas. Todėl sąvokos labai greitai nustoja tikti tiems daiktams bei dalykams, kurioms jos buvo sukurtos. Bet žmogus lygiai

naudojasi savo sumanytomis sąvokomis regimiesiems dalykams įvardinti. Lengvai suprantama, kad neišeina čia daug gero. Dar gi kyla tuomet žmogui klausimas: kam tinka viena ar kita? Ir apie šviesos įgijimą tuomet negali būti nei kalbos.

Sąvokas kurdamas žmogus mano, jas naudodamas, kaip minėta, jis supranta. Manyti yra kūrimo, suprasti tvarkos darbas. Bet ir vienu ir antru žmogus susietas savo sąmone su regimaisiais dalykais. Jis savo siela žvelgia tik į jų paviršių. Bet tokiu būdu nėra galimas gilesnis žvilgsnis į gyvenimą. Žmogus taip tegali sužinoti, kaip tasai atrodo, ne koks jis iš tikrųjų yra. O tokiu darbu kaip tik vargsta mokslininkai. Pasekant kokią nors mokslo šaką matoma, kaip joje sąvokos nuolata "apdrožinėjamos", kitų visai atsisakoma ir naujos kuriamos bei tvarkomos. Gyvenimas tuo nepasirodo giedresnėj šviesoje. Ir visa žmonių pažanga kaip moksle, taip mene ir tikyboje kyla ne iš tokio darbo, bet iš ypatingų akies mirksnių. Tokius akies mirksnius patyrę žmonės sako: "man nušvito!". Iš tokio nušvitimo kartais kyla darbas visam amžiui. Naujos sąvokos kuriamos ir naudojamos naujam reiškinių įvardijimui. Pavyzdžiui, tokiu būdu kilo Niutono mokslas apie svarumą (gravitacija), Lamarko apie pažangą (evoliucija). Kalbama tuomet apie tokių žmonių intuiciją. Tokie "žaibai" sieloje neįvyksta kiekvienam. Bet galėtų įvykti. Žmogus tik turi bandyti visuomet būti esmiškas. Kiekviena proga turi teisingai save apreikšti. Atsižvelgti ne į tai, ką kiti sakys, kaip vienas ar kitas daro, bet klausyti vien aukščiausiųjų žmoniškumo įsakymų, kurie jo sieloje suskamba. Kas jų dar nepatiria,

---

¹ Žr. Vydūnas "Apsišvietimas"..